

NIEPODLEGŁOŚĆ I PAMIĘĆ
2025, nr 3 (91)

Marta Brodala

Muzeum Niepodległości w Warszawie

ORCID: 0009-0004-8881-6983

Podsumowanie wystawy czasowej „Dzień Kobiet”

Wystawę „Dzień Kobiet” można było oglądać od 7 marca do 9 maja 2025 roku w Galerii Plakatu Muzeum X Pawilonu – Oddziału Muzeum Niepodległości w Warszawie. Zaprezentowano na niej 30 plakatów ze zbiorów Muzeum Niepodległości oraz pocztówki kolekcjonera i przyjaciela Muzeum Mariana Sołobodowskiego.

Międzynarodowy Dzień Kobiet to święto powszechnie kojarzone z okresem PRL, choć ma znacznie dłuższą tradycję – zostało ustanowione w 1910 roku na Międzynarodowej Socjalistycznej Konferencji Kobiet. Początkowo nie wyznaczono konkretnej daty obchodów Dnia Kobiet, 8 marca przyjęto później. W Polsce międzywojennej święto obchodzone było przez środowiska lewicowe, przy czym PPS nie przywiązywała wagi do daty 8 marca, organizując obchody w różnych terminach. Prezentowana na wystawie ulotka Warszawskiego Wydziału Kobiecego PPS zaprasza na „uroczyste akademje Dnia Kobiet”, zaplanowane na 17 czerwca 1928 roku (MN-U.287). Natomiast KPP trzymała się daty 8 marca, która była już w tamtym czasie oficjalnie uznana za święto kobiet w Związku Radzieckim.

Po II wojnie światowej, w nowej rzeczywistości politycznej, Dzień Kobiet stał się świętem państwowym. W okresie stalinizmu władze prowadziły werbunek kobiet do pracy w przemyśle, zwłaszcza do zawodów dotąd zastrzeżonych dla mężczyzn. To wtedy pojawiły się murarki, górniczki czy traktorzystki. Postać murarki z kielnią w ręku widnieje na plakacie Wojciecha Fangora i Jerzego Tchórzewskiego z 1953 roku:

Pozdrawiamy kobiety pracujące dla pokoju i rozkwitu ojczyzny! (MN-Pl.489). Zgodnie ze stalinowskim rytuałem święto kobiet było obchodzone poprzez zwiększanie norm produkcyjnych i bezpłatną pracę po godzinach w ramach tzw. „wart pokoju”. „Pokój” obok „pracy” był ważnym hasłem obchodów Dnia Kobiet. Na plakatach z lat 50. często pojawia się gołąbek pokoju lub gałązka oliwna. Witold Chmielewski twórca plakatu: *Niech żyje 8 Marca. Międzynarodowy Dzień Kobiet* z 1952 roku (MN-Pl.709) podkreślił internacjonalistyczny charakter święta poprzez ukazanie kobiet różnych ras, nad którymi unosi się biały gołąb.

Przełom roku 1956 pociągnął za sobą zmianę polityki wobec kobiet. Kobiecość zaczęto postrzegać bardziej tradycyjnie, utożsamiając ją z jednej strony z macierzyństwem, a z drugiej z urodą i atrakcyjnością. Te zmiany doskonale widoczne są na plakatach prezentowanych na wystawie. Postać kobiety z dzieckiem pojawia się w kilku pracach prezentowanych na wystawie, na przykład na plakacie Ireny Kuczborskiej *Międzynarodowy Dzień Kobiet 8 III 1956* (MN-Pl.922) czy Alicji Laurman-Waszewskiej *Międzynarodowy Dzień Kobiet* (MN-Pl.1361). Z kolei na plakacie Jana Ryszarda Skąpskiego *O szczęście wszystkich kobiet* (MN-Pl.5969) czy Jerzego Krechowicza *Dzień kobiet* (MN-Pl.5968) ukazane są młode, ładne kobiety, wyglądające zupełnie inaczej niż posągowe robotnice z lat 50.

Hasło „Kwiatek dla Ewy” ogłoszone przez „Express Wieczorny” w 1960 roku sprawiło, że nowym symbolem Dnia Kobiet stały się kwiaty, zwłaszcza najłatwiej dostępne wówczas u progu wiosny goździki. Artyści często umieszczali kwiaty w swoich pracach, stanowią one główny motyw aż pięciu plakatów prezentowanych na wystawie. Plakat Jana Kotarbińskiego *Międzynarodowy Dzień Kobiet* z 1977 (MN-Pl.3931) przedstawia ósemkę uplecioną z drobnych, barwnych kwiatków, Jadwiga Szmyd-Sikora umieściła w centrum swojej pracy duży czerwony tulipan (*Międzynarodowy Dzień Kobiet*, MN-Pl.4648), a Janusz Wiktorowski wypełnił kwiatami całą powierzchnię plakatu (*8 Marca. Dzień Kobiet*, Pl.5067). Kwiaty jako dodatek, czy to w postaci bukietu trzymanego przez kobietę, czy kwiataka wpiętego we włosy przewijają się w większości prezentowanych prac. Motyw kwiatowy pojawia się także na wielu pocztówkach okolicznościowych. Wręczanie kwiatów odbywało się w zakładach pracy i często przebiegało w dość siermiężny sposób – kobiety ustawiały się po kwiatek w kolejce i kwitowały jego odbiór. Często oprócz goździka wręczano też drobne upominki.

Świętowanie Dnia Kobiet wyszło jednak poza oficjalne ramy i stało się zwyczajem również w życiu prywatnym. Wiele kobiet oczekiwało od bliskich mężczyzn kwiatów i życzeń. W ówczesnej prasie znaleźć można porady dla panów jak uprzyjemnić ten dzień miłym sercu pań. Nie zapomnieli o tym również twórcy plakatów. Władysław Pluta na plakacie z 1976 roku zatytułowanym *8 marca. Pamiętaj!* przedstawił mężczyznę z namydloną do golenia twarzą (MN-Pl. 3555). Na święto kobiet mężczyzna miał być elegancki.

Dzień Kobiet przetrwał kryzysowe lata 80., natomiast po 1989 popadł w niełaskę i wydawało się, że jego los będzie podobny do losu innych świąt utożsamianych z PRL-em. Tak się jednak nie stało. Święto kobiet jest obecne zarówno w przestrzeni publicznej (manify), jak i prywatnej. Kapitalizm również chętnie komercjalizuje Dzień Kobiet, kwiatek dla Ewy nadal jest aktualny, chociaż goździki zostały zastąpione przez tulipany. Kobiety nie dały sobie odebrać swojego święta!

Wystawie towarzyszył katalog pod redakcją Tadeusza Skoczka dostępny w formie pdf na stronie internetowej Muzeum Niepodległości w Warszawie w zakładce Publikacje

Marta Brodala

Wojciech Fangor i Jerzy Tchórzewski, *Pozdrawiamy kobiety pracujące dla pokoju i rozkwitu ojczyzny!* (MN-Pl.489). Plakat z 1953 roku